

Stanislav Baranjčak

DRUGA PRIRODA

Nakon nekoliko dana, oko se navikava na verericu, sivu, a ne smeđu kako je Gospod Bog naredio, na automobile, u proseku za pola metra preduge, na previše čist vazduh, u kome se ocrtavaju sveže ofarbane reklame na krovovima, oblaci i požarne merdevine.

Nakon nekoliko nedelja, ruka se navikava na drugačije pisanje jedinice i neprecrtavanje sedmice, da ne govorimo o ispuštanju kukice iznad "c" u potpisu.

Nakon nekoliko meseci jezik ume da se namesti u ustima na onaj jedini način koji osigurava pravilan izgovor "the". Još nekoliko meseci i, klečuci na ulicu da vežeš pertlu shvataš da si to učinio da bi vezao pertlu, a ne zato da bi rutinski pogledao preko ramena, da li neko ide za tobom.

Nakon nekoliko godina sanja se:
stojiš kraj lavaboa u kuhinji vikendice
blizu naselja Šerakuv, gde si posle mature, nesrećno zaljubljen,
proveo raspust,
tvoja leva šaka podiže čajnik, desna kreće u pravcu slavine.
San, kao da je udario u zid, naglo staje u mestu,
sa mučnom napetošću koncentrisanom na nepouzdanom detalju:
da li je ručica slavine bila od porcelana ili mesinga.
Još u snu, preražavajuće ti je jasno da od toga sve zavisi.
Budeći se, podjednako ti je jasno da u to nikada nećeš da se uveriš.

RAZGLEDNICA SA OVOG SVETA

Šteta što nisi tu. Živim na mestu
sa koga mogu besplatno da se divim otvorenim pejzažima:
gde god da staneš na ohlađenom testu

ove blago spljoštene kapljice, nad glavom
uvek ista mračna praznina
čuti svoj strasni
odgovor. Klima je podnošljiva, čak i kada dođe zima,
vazduh sigurno bolji nego negde drugde.
Postoji raznolikost: dizalice, senke
palmi i solitera, grmljavina, paperjasti oblaci.
Ali dosta o meni. Šta je kod Tebe
novo, šta može da zna
onaj ko je Ti.

Šteta što nisi tu. U jednom taštom trenu
tvrdio sam da se rađa nova epoha;
mada, kakvo će joj dati ime, kakvu će koprenu
preko nje da prebace oni koji će nas prerasti
za debeli geološki sloj, stojeći na
našem prahu, neuništivoj plastici,
lažima, usavršavajući lična
merila za mešavinu đubreta i očajanja –
ne znam. Kao presa za otpad, svaka sekunda ugazi
naredni sloj da pod stopalima odzvanja.
Ali dosta o meni. Kako Tebi prolazi
vreme – i da li vreme nešto znači
onome ko je Ti.

Šteta što nisi tu. Tonem sve dublje u telo
u kome su šifrovane tajne osude
na smrt ili doživotnu robiju – zacelo
znaš da je to isto u suštini,
pa ipak me ta lektira
privlači, neveran i neistinit
kriminal krvi i užasa, roman-reka, koji bira
da mi upoznavanje sa svojim mutnim krajem dozvoli
tek kad i tako ne budem mogao da podignem
toplim dlanom zatvorene hladne kapke.
Ali dosta o meni. Kaži, kako Ti nosiš
svoju bol – koliko Te boli
Tvoj čovek.

NN POKUŠAVA DA SE SETI REČI MOLITVE

Oče naš, koji jesi nem,
koji ne odgovaraš ni na kakav poziv,
i samo rikom sirena svakog jutra daješ na znanje da svet
još uvek postoji,
progovori:
ova devojka koja tramvajem putuje na posao,
u jevtinom kaputu, sa tri prstena
na ruci, sa ostatkom sna u naduvenim očima,
mora da čuje Tvoj glas,
mora da čuje Tvoj glas, da bi se probudila
još ovog jednog jutra.

Oče naš, koji ništa ne znaš,
koji čak ni ne gledaš na ovu zemlju,
i samo svakodnevnom štampom obaveštavaš, da svet, da naš svet,
traje uređen: pogledaj,
ovaj čovek što sedi za stolom, nagnut
nad mlevenom šniclom, čašicom rakije, stranicom
večernjih novina masnom od sosa i štampe,
mora da zna, da ti takođe znaš,
mora da zna, da znaš, da bi preživeo
još ovaj jedan dan.

Oče naš, koga nema,
čije ime niko čak ni ne priziva,
osim didaktičkih brošura koji te pišu malim slovom, jer svet
se snalazi bez Tebe,
budi:
ovaj čovek, koji leže da spava i preračunava
sve današnje
laži, strahove, izdaje,
sva zla neizostavna i opravdana,
mora da veruje, da ipak jesi,
mora da veruje da jesi, da bi prespavao
još ovu jednu noć.

DRAGA EMISIJO GLEDAOCI PITAJU

Draga emisijo *Gledaoci pitaju*, mada sam po prirodi staložen, uvek padam u depresiju na prizor krvi. Kasno uveče, uključujem televizor: ponovo teroristički akt, leševi dece. (MNOGI OD GLEDALACA IMAJU TU MUKU!/) Sna! (ALI NISMO MI KRIVI ZA MRAČNI I KRVAVI / TOK SVETSKIH DOGAĐAJA.) Podvlačim: Želim da spavam! (DOVOLJAN JE MIR / BLAG DODIR RUKU TERAPEUTA.) Večita jurnjava lekara, dim iz ruševina, žene koje krše ruke: zar svet tako lako zaboravlja na nas nevine, kojima ne godi zlo? A kao rezultat svega, nažalost, mene muči nesаница. (MANJE KAFE, VIŠE ŠETNJI PO PRIRODI.)

2.

Dragi rečnice filozofskih doktrina, molim za pomoć jer gubim apetit, kada mi za vreme doručka iz novina preti kostur gladi. (I OPET ČOVEK, ISTINA OPET SA PROBLEMOM!) Pronađi mi sistem. (VELIKA KOLIČINA NEČIJIH TRIVIJALNIH POTREBA NIJE RAZLOG ZA / ŠIRENJE VERE VLASTITOG ODGOJA) Ko će da mi povрати mir? (OD STARIH ETIKA – / STOICIZAM.) Kako da progutam besmisao nesreća? Ne mogu da jedem, kada čovek sa slike ponovo iracionalno umire. Dobiću poremećaj metabolizma, ako ne pronađem stav što uvodi red u ovaj haos. Pokaži mi više, makar jedno slovo, govori. (ZA NEŠTO VIŠE ČOVEK JE PREVIŠE SLAB.)

3.

Draga nebesa, ne smem da pitam. (PITAJ I NE BOJ SE.) Kako da pitam tvoje praznine za vlastitu pustoš? (ODGOVORIĆU TI SVE, / MADA NEĆEŠ ČUTI NI REČI.) Ti, tamo gore, ma kako se zvao, ma kakve darove da tražiš, dozvoli da u nečemu pročitam

znak (SAMO KUCANJE / VLASTITOG SRCA.) Ritam
srca dakle, daha i spuštanja obrve
kaže mi u svakom trenu da postojiš, postojiš.
(POSTOJIM.) Ne čujem. (NISAM KRAJ TEBE, /
ZATO ŠTO SAM SVUDA.) I kroz beskrajni
prostor galaksija, virova mlečnog
puta, ti pratiš ovu mrvu sna, koja od usamljenosti zebe?
(I BOG JE SAM.) Zar i Bog? (DA, I BOG.)

ZADUŠNICE

Pružaju sebi ruke
pod zemljom; ležeći na leđima, odguruju
laktovima gnjile daske, razgrću dlanovima
dubinu, korenje trava, odlomke truleži; čuteći
kuju zaveru protiv nas, sakupljaju snagu;
previše ih je već;

*

previše, sklopčanih
u bremenitim stomacima grobova, što strče
tako oštro, da puca njihova zemljana kora;
a oni rastu unutra i raste im u plućima
poslednji čuvani mehur vazduha, mada
probili smo im grudi, kroz zemlju kocem
krsta;

*

previše im je laka zemlja i previše truo krst,
i zato postoji taj okrugli datum: da bismo mogli
makar jednom godišnje da ih jednim zamahom
prignječimo vencima, pribijemo svećama
i pridavimo pobožnim kolenom, dok ne izgube
nagomilanu snagu, dok ne prekinu
podzemni lanac ruku, što opasuje Zemlju.

SNEG 5

Snegu, ti što se tiho beliš, padaš nemo,
šta u februaru, pre jutra, u tebi možemo

jasnije da shvatimo, do da se ispod jednog i toplog jorgana
zagrlimo, spletemo međusobno oba sna, pre nego što ih rana

zora otera; do da treba nakostrešenim grudima
govoriti toplim jezikom (vredni susedi koji među prvima

ustaju već lupaju vratima, lift kroz dva zida
već šumi svoju listu prisustva); do da svetlost u sobi kida

ta naga, vlažna hladnoća, od koje samo nago,
vlažno telo štiti – i ono što nastaje naglo,

dvostruko, jedinstveno, prigušeno do nepodnošenja,
što se uzdiže sa vriskom, javno i mračno kao zemlja.

SERENADA, ŠAPUTANA NA UVO UZ PRATNJU KLIMA UREĐAJA

Dvadeset devet godina
baš sve znaš i baš sve radiš;
nešto strano ti, istina,
postoji: da mi dosadiš

ne umeš. Takve se stvari
jednom dese. Druga otkrića –
bioskop i neki stari
film, zvuk kineskih štapića

što se dodiruju blago,
prazna plaža (ide plima!)
pod Mžežinom, nebo tako
skerletno, i kolibrima

(taj njihov liberalni flert!)
podatno cveće Havaja,
Ginis, Das wohltemperierte
(stražar na vratima raja

sluša Tejtuma i Baha),
Nabokovljevi romani,
čuvene partije šaha,
čaj (i zvanično – najmanji

među porocima), čak i
šeboj ili hortenzija –
izgleda da nose ipak
u sebi taj potencijal

navikavanja. To znači:
sve se može – kad se hoće.
Glupe stvari nađu način,
A ti, tako pametna – ne.

(S poljskog preveo **Aleksandar Šaranac**)

Stanislav Baranjčak je rođen 1949. godine u Poznanju. Od 1981. godine predaje poljsku književnost na Harvard univerzitetu u Americi. Glavni je urednik časopisa *The Polish Review*.

Baranjčak je jedan od najznačajnijih savremenih poljskih pesnika. Vodeći je autor takozvanog *Novog Talasa*. U njegovoj poeziji dominantna su tri elementa: etička i politička angažovanost i izuzetan osećaj za jezik. Određeni paradoks ogleda se u tome što je Baranjčak započeo karijeru kao kritičar jezika i društvenog poretka, da bi najveće uspehe postigao kao parnasovac dvadesetog veka, virtuoz pesničke forme.

Za knjigu *Hirurška preciznost* Baranjčak je 1999. godine dobio nagradu *Nike*, najznačajniju književnu nagradu u Poljskoj.